

EUROOPAN
KOMISSIO

Bryssel 13.1.2015
SWD(2015) 3 final

KOMISSION YKSIKÖIDEN VALMISTELUASIAKIRJA

Raportti

**Sähköinen julkinen kuuleminen sijoitussuojasta ja sijoittajan ja valtion välisestä
riitojenratkaisusta transatlanttisessa kauppaa- ja investointikumppanuussopimuksessa**

(TTIP)

Raportti

Sähköinen julkinen kuuleminen sijoitussuojasta ja sijoittajan ja valtion välisestä riitojenratkaisusta transatlanttisessa kauppaja- ja investointikumppanuussopimuksessa (TTIP)

13. tammikuuta 2015

Tiivistelmä

Transatlanttisesta kauppaja- ja investointikumppanuussopimuksesta (TTIP) neuvottelemiseksi annetuissa ohjeissa¹ todetaan, että sijoitussuoja ja sijoittajien ja valtion väliset riidanratkaisumenettelyt voidaan sisällyttää sopimukseen edellyttäen, että tietyt edellytykset täyttyvät. Sijoitussuoja ja sijoittajan ja valtion välinen riitojenratkaisu ovat nostattaneet EU:ssa vilkasta julkista keskustelua TTIP-sopimuksesta. Komissio järjesti tämän vuoksi 27. maaliskuuta ja 13. heinäkuuta 2014 välisenä aikana julkisen kuulemisen kehitelläkseen edelleen EU:n lähestymistapaa näihin tärkeisiin kysymyksiin, joilla on merkitystä eurooppalaisille. Kuulemisessa luonnosteltiin mahdollista EU:n lähestymistapaa (jäljempänä ”ehdotettu EU:n lähestymistapa” tai ”ehdotettu lähestymistapa”) ja toivottiin palautetta siitä, saavutettaisiinko kyseisellä ehdotetulla EU:n lähestymistavalla – joka poikkeaa merkittävästi muista sopimuksista, joissa on perinteiset sijoitussuojaa ja sijoittajan ja valtion välistä riitojenratkaisu koskevat lausekkeet – oikeanlainen tasapaino, joka auttaisi turvaamaan sekä sijoittajien oikeudet että EU:n ja sen jäsenvaltioiden oikeudet ja valmiudet harjoittaa yleistä etua palvelevaa sääntelyä. On syytä muistaa, että ehdotettu EU:n lähestymistapa sijoitussuojaan ja sijoittajan ja valtion väliseen riitojenratkaisuun on kehitetty myös välimiesmenettelystä – joka on toisinaan osoittautunut kiistanalaiseksi – useiden voimassa olevien sopimusten nojalla saatujen kokemusten perusteella. Käyttäessään Lissabonin sopimuksessa määrättyä toimivaltaa unionilla on tilaisuus luoda uudistettu EU:n laajuinen järjestelmä, joka korvaisi ja poistaisi asteittain jäsenvaltioiden tekemät voimassa olevat sopimukset.

¹ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11103-2013-DCL-1/fi/pdf>

EU:n ja Kanadan väliseen sopimusluonnokseen (CETA) perustuva viiteteksti sisällytettiin mukaan helpottamaan osallistumista kuulemiseen ja antamaan käsitys EU:n ehdottaman lähestymistävän innovatiivisista osatekijöistä².

Kuulemisessa keskityttiin 12 keskeiseen näkökohtaan, jotka koskevat sekä sijoitussuojaan liittyviä aineellisia kysymyksiä että sijoittajan ja valtion välistä riitojenratkaisua. Siihen kuului myös avoin yleinen kysymys, johon vastaajat voivat esittää yleisiä huomioita.

Tässä raportissa komission yksiköt esittävät yleiskatsauksen kuulemisen tuloksiin.

Komissio sai yhteensä lähes 150 000 vastausta. Kaikki vastaukset on otettu huomioon tasavertaisesti. Valtaosa vastauksista, noin 145 000 (eli 97 %), oli jätetty kollektiivisesti verkkoalustoilta, joilla oli käytössä mallivastauksia, joiden joukosta vastaajien oli tehtävä valintansa. Lisäksi komissio sai yksittäisiä vastauksia yli 3 000 yksityishenkilöltä ja noin 450 organisaatiolta, jotka edustivat laajasti EU:n kansalaisyhteiskuntaa (elinkeinoelämän järjestöjä, ammattiliittoja, kuluttajaryhmiä, lakiasiaintoimistoja, akateemisia tahoja jne.).

Vastauksissa esitettiin yleisesti ottaen kolmenlaisia kommentteja.

Vaikka kuuleminen rajoittui ehdotettuun EU:n lähestymistapaan sijoitussuojan ja sijoittajan ja valtion välisen riitojenratkaisun alalla, vastausten ensimmäisessä ryhmässä vastustettiin tai epäiltiin TTIP-sopimusta yleensä. Tällaisia näkökantoja oli tullut esille myös komission aiemmasta TTIP-sopimuksesta järjestämässä kuulemisessa. Nämä näkemykset on toki otettu huomioon, mutta tämän kuulemisen tuloksista tehdyssä tarkemmassa arvioinnissa on kuitenkin keskityttävä niihin vastauksiin, jotka koskivat kunkin asetetun kysymyksen kohdalla nimenomaisesti mainittuja näkökohtia.

Toisen ryhmän muodostavat vastaukset, joissa vastustetaan tai epäillään sijoitussuojaa ja sijoittajan ja valtion välistä riitojenratkaisua TTIP-sopimuksessa. On muistettava, että tämä kuuleminen tapahtuu erityisolosuhteissa, joissa jäsenvaltiot ovat yksimielisesti valtuuttaneet komission neuvottelemaan sijoitussuojasta ja sijoittajan ja valtion välisestä riitojenratkaisusta TTIP-sopimuksessa sillä edellytyksellä, että lopullinen tulos vastaa EU:n etuja. Neuvotteluohjeisiin sisältyy näin ollen ehtoja, ja niissä tehdään selväksi, että päätös sijoittajan ja valtion välisen riitojenratkaisun sisällyttämisestä sopimukseen tehdään neuvottelujen loppuvaiheessa. Tähän toiseen ryhmään kuuluvissa vastauksissa käsitellään laajempaa kysymystä kuin mikä oli tämän kuulemisen aiheena. Tähän laajempaan kysymykseen on syytä vastata ottaen huomioon EU:n käynnissä olevat pyrkimykset uudistaa merkittävästi sijoitussuojaa ja sijoittajan ja valtion välistä riitojenratkaisua ja näitä pyrkimyksiä koskeva arviointi.

² http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2014/march/tradoc_152280.pdf

Kolmas ryhmä sisältää kommentteja kunkin kysymyksen kohdalla esitettyihin eri näkökohtiin, ja vastauksissa esitetään usein konkreettisia muutosehdotuksia. Näistä vastauksista ilmenee, että näkökannoissa on huomattavia eroja. Eroja on niin vastaajien eri ryhmien välillä kuin toisinaan jopa yhdessä ja samassa ryhmässä. Jotkut vastaajat katsovat esimerkiksi, että ehdotettu EU:n lähestymistapa ei riitä ratkaisemaan tiettyjä sääntelyoikeuteen liittyviä ongelmia. Toiset taas varoittavat heikentämästä liikaa sijoittajille myönnettyä suojaa. Näkemykset jakautuvat lähes kaikkien kysymysten kohdalla.

Tältä pohjalta – vaikka muitakin mahdollisia näkökohtia voi ilmetä – lisäparannuksia olisi selvitettävä tarkemmin erityisesti seuraavilla neljällä osa-alueella:

- sääntelyoikeuden suojaaminen;
- välimiesoikeuksien perustaminen ja toiminta;
- kansallisten oikeusjärjestelmien ja sijoittajan ja valtion välisen riitojenratkaisun välinen suhde;
- sijoittajan ja valtion välistä riitojenratkaisua koskevien päätösten tarkistaminen muutoksenhakumekanismeilla.

Komission yksiköt aikovat tämän vuoksi vuoden 2015 ensimmäisellä neljänneksellä kuulla lisää EU:n sidosryhmiä, EU:n jäsenvaltioita ja Euroopan parlamenttia edellä mainituista aiheista osana laajempaa keskustelua sijoitussuojasta ja sijoittajan ja valtion välisestä riitojenratkaisusta TTIP-sopimuksessa. Komission pitäisi kuulemisen tulosten perusteella pystyä laatimaan konkreettisia ehdotuksia transatlantisesta kauppaa- ja investointikumppanuudesta käytäviin neuvotteluihin. On muistettava, että tästä kysymyksestä ei parhaillaan käydä neuvotteluja. TTIP-neuvottelujen keskeisenä tavoitteena on sellaisen sijoitussuojaa ja sijoittajan ja valtion välistä riitojenratkaisua koskevan uuden lähestymistavan kehittäminen, joka vastaa täysin EU:n etuja ja noudattaa kaikilta osin Euroopan parlamenttiin nähden esitettyä sitoumusta.

Sisällysluettelo

1.	JOHDANTO JA ASIAYHTEYS	8
2.	YLEISKATSAUS VASTAAJIEN MÄÄRÄÄN JA RYHMIIN	9
2.1.	Yleiskatsaus kaikista vastauksista	9
2.2.	Kollektiiviset vastaukset ja tekniset ongelmat	10
2.3.	Vastaaajien luokittelu	11
3.	YHTEENVETO KUULEMISEN TÄRKEIMMISTÄ TULOKSISTA	14
3.1.	Yleisiä näkökohtia	14
3.2.	Erityisiä näkökohtia	16
4.	ALOJA, JOILLA LISÄTOIMET OVAT TARPEEN	26

[LIITE I. MENETELMÄ JA HAVAINTOJEN ESITTELY](#) (SAATAVILLA AINOASTAAN ENGLANNIKSI)

[LIITE II. YKSITTÄISTEN KANSALAISTEN VASTAUSTEN ESITTELY](#)
(SAATAVILLA AINOASTAAN ENGLANNIKSI)

[LIITE III. VASTAUSTEN ESITTELY KYSYMYKSITTÄIN](#) (SAATAVILLA AINOASTAAN ENGLANNIKSI)

Lyhenneluettelo

- ACEA Euroopan autonvalmistajien yhdistys
- BEUC Euroopan kuluttajaliitto
- CEEP Julkisten työnantajien ja julkisten yritysten eurooppalainen keskus
- CEFIC Euroopan kemianteollisuuden järjestö
- CETA EU:n ja Kanadan välinen laaja-alainen talous- ja kauppasopimus
- CNCD National Centre for Development Cooperation (Kehitysyhteistyön kansallinen keskus)
- ECHR Euroopan ihmisoikeussopimus
- EFILA European Federation for Investment law and Arbitration (Euroopan investointilainsäädännön ja välimiesmenettelyn liitto)
- EAY Euroopan ammatillinen yhteisjärjestö
- ETUCE Euroopan opetusalan ammattijärjestöjen komitea
- EU Euroopan unioni
- GATT Tullitariffeja ja kauppaa koskeva yleissopimus
- GATS Palvelukaupan yleissopimus
- IBA Kansainvälinen asianajajaliitto
- ICC Kansainvälinen kauppakamari
- ICSID International Centre for Settlement of Investment Disputes (sijoituksia koskevien riitaisuuksien kansainvälinen ratkaisu- ja sovittelukeskus)
- IISD International Institute for Sustainable Development (Kestävää kehitystä käsittelevä kansainvälinen instituutti)
- IIED International Institute for Environment and Development (Kansainvälinen ympäristö- ja kehitysinstituutti)
- ILO Kansainvälinen työjärjestö
- NHS National Health Service (kansallinen terveydenhuoltojärjestelmä, UK)
- OECD Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö
- Pk-yritykset Pienet ja keskisuuret yritykset
- TACD Transatlanttinen kuluttaja-asioita koskeva vuoropuhelu

TTIP Transatlanttinen kaupp- ja investointikumppanuus

TRIPS Teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyvät näkökohdat

YK Yhdistyneet kansakunnat

UNCITRAL YK:n kansainvälisen kauppaoikeuden toimikunta

WTO Maailman kauppajärjestö

1. JOHDANTO JA ASIAYHTEYS

Neuvosto valtuutti kesäkuussa 2013 yksimielisesti Euroopan komission neuvottelemaan transatlanttisesta kauppaa- ja investointikumppanuussopimuksesta (TTIP). Neuvotteluohjeissa todettiin, että sijoitussuoja ja sijoittajien ja valtion väliset riidanratkaisumenettelyt voidaan sisällyttää TTIP-sopimukseen edellyttäen, että lopputulos on EU:n etujen mukainen.

Koska sijoitussuoja ja sijoittajan ja valtion välinen riitojenratkaisu herättää suurta julkista kiinnostusta, komissio käynnisti julkisen kuulemisen mahdollisesta lähestymistavasta (jäljempänä ”ehdotettu EU:n lähestymistapa” tai ”ehdotettu lähestymistapa”), ja halusi palautetta lukuisista ehdotettuun lähestymistapaan sisältyvistä – EU:n jäsenvaltioiden aiempiin tai nykyisiin käytäntöihin verrattuna – innovatiivisista osatekijöistä, jotka voisivat muodostaa TTIP-neuvottelujen perustan.

Julkinen kuuleminen käynnistyi 27. maaliskuuta 2014 ja päättyi 13. heinäkuuta 2014³.

Kuuleminen oli avoin kaikille asiasta kiinnostuneille EU:n kansalaisille ja sidosryhmille. Se oli saatavilla kaikilla EU:n kielillä. Komissio halusi näkemyksiä seuraavien 12 keskeisen kysymyksen tiimoilta:

1. Sijoitussuojaa koskevien aineellisten määräysten ulottuvuus
2. Sijoittajien syrjimätön kohtelu
3. Kohtuullinen ja oikeudenmukainen kohtelu
4. Pakkolunastus
5. Sääntelyoikeuden ja sijoitussuojan takaaminen
6. Avoimuus sijoittajan ja valtion välisessä riitojenratkaisussa, useat kanteet ja suhde kansallisiin tuomioistuimiin
7. Välimiesetiikka
8. Toiminta ja pätevyys
9. Perusteettomien kanteiden riskin vähentäminen
10. Kanteiden eteneminen (suodatus)
11. Sopimuspuolten sopimuksen tulkintaa koskevat ohjeet
12. Muutoksenhakumekanismi ja ratkaisujen johdonmukaisuus

Lisäksi viimeisessä avoimessa kysymyksessä vastaajat saattoivat esittää yleisiä näkemyksiään sijoitussuojasta ja sijoittajan ja valtion välisestä riitojenratkaisusta transatlanttisessa kauppaa- ja investointikumppanuussopimuksessa.

³ Kaikki kuulemiseen liittyvät asiakirjat löytyvät osoitteesta http://trade.ec.europa.eu/consultations/index.cfm?consul_id=179

Kuulemisessa esitettiin jokaisen kysymyksen kohdalla johdanto-osa, kuvaus useimmissa investointisopimuksissa omaksutusta lähestymistavasta, kuvaus EU:n tavoitteista TTIP-sopimuksen osalta ja viitetekstit sen havainnollistamiseksi, miten tiettyä asiaa voitaisiin käsitellä lakikielessä.

Tässä raportissa esitetään komission yksiköiden kuulemisen aikana saamat vastaukset. Näitä näkemyksiä ei välttämättä olisi pidettävä Euroopan komission tai sen yksiköiden näkemyksinä. Raportissa esitetään yleiskatsaus vastaajien määrään ja ryhmiin ja lyhyt katsaus vastauksiin. Lisäksi siinä esitetään ne alat, joilla komission yksiköt haluavat edelleen kuulla sidosryhmiä, EU:n jäsenvaltioita ja Euroopan parlamenttia, jotta komissio voisi määritellä EU:n kannan sijoitussuojasta ja sijoittajan ja valtion välisestä riitojenratkaisusta TTIP-sopimuksen puitteissa käytävissä neuvotteluissa.

Liitteessä esitetään vastausten analysoinnissa ja tulosten esittämisessä käytetty menetelmä. Toisessa liitteessä esitetään jokaisen kuulemisessa esitetyn kysymyksen osalta yksityiskohtaisesti eri ryhmiin kuuluvien vastaajien näkemykset. Siinä myös esitetään yhteenveto yksittäisiltä kansalaisilta saaduista vastauksista.

2. YLEISKATSAUS VASTAAJIEN MÄÄRÄÄN JA RYHMIIN

2.1. Yleiskatsaus kaikista vastauksista

Verrattuna muihin komission järjestämiin julkisiin kuulemisiin tämä kuuleminen sai EU:n kansalaisyhteiskunnan liikkeelle ennennäkemättömässä laajuudessa. Komissio sai yhteensä lähes 150 000 vastausta.

Vastaajia oli kaikista EU:n 28 jäsenvaltiosta. Eniten vastauksia saatiin Yhdistyneestä kuningaskunnasta ja seuraavaksi eniten Itävallasta, Saksasta, Ranskasta, Belgiasta, Alankomaista ja Espanjasta, joiden osuus vastaajista oli yhteensä 97 prosenttia.⁴

⁴ Yksityiskohtainen tilastollinen katsaus julkaistiin pian kuulemisen päättymisen jälkeen – ks. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2014/july/tradoc_152693.pdf

Taulukko 1: Vastausten jakautuminen jäsenvaltioittain

Jäsenvaltio	Vastausten lukumäärä	% kokonaismäärästä
Yhdistynyt kuningaskunta	52 008	34,8 %
Itävalta	33 753	22,6 %
Saksa	32 513	21,8 %
Ranska	9 791	6,5 %
Belgia	9 397	6,3 %
Alankomaat	4 906	3,3 %
Espanja	2 537	1,7 %
Yhteensä	144 905	97,0 %
Muut jäsenvaltiot	4 494	3,0 %
Kaikki yhteensä	149 399	100,0 %

2.2. Kollektiiviset vastaukset ja tekniset ongelmat

Hyvin suuri määrä vastauksista (noin **145 000**) oli eri kansalaisjärjestöjen kollektiivisesti toimittamia vastauksia. Nämä järjestöt olivat asettaneet saataville mallivastauksia, joiden joukosta vastaajat saattoivat tehdä valintansa. Nämä kansalaisjärjestöt järjestivät käyttöön tarkoitukseen varattuja verkkoalustoja tai ohjelmistoa, jossa oli usein annettu mallivastauksia. Näin vastaukset voitiin ladata suoraan julkisen kuulemisen tietokantaan, jolloin voitiin lyhyessä ajassa jättää huomattava määrä vastauksia. On huomattava, että vaikka suurin osa vastauksista saatiin yksittäisiltä kansalaisilta, osa tuli erilaisilta organisaatioilta (ks. taulukko 2). Ne otettiin kaikki huomioon pätevinä vastauksina.

Kollektiiviset vastaukset voidaan ryhmitellä seuraavasti:

- Noin **70 000** vastausta koostui seitsemästä eri erästä, jotka toimitettiin kahdeksan eri kansalaisjärjestön kautta. Kussakin erässä oli **identtisiä** tai hyvin samanlaisia vastauksia kaikkiin 13 kysymykseen.
- Noin **50 000** vastausta, jotka tulivat yhden yksittäisen kansalaisjärjestön kautta, oli laadittu eri mallin mukaan. Kysymyksiin 1–12 vastattiin yleisellä toteamuksella ”Ei kommentoitavaa – en katso, että sijoittajan ja valtion välisen riitojenratkaisun pitäisi olla osa TTIP-sopimusta”. Sen sijaan viimeiseen kysymykseen (yleisarviota koskeva kysymys nro 13) annettiin erilaisia yksilöllisiä vastauksia.
- Noin **25 000** vastauksella oli samankaltaisia piirteitä, eli niissä ei vastattu kysymyksiin 1–12 vaan ainoastaan kysymykseen 13. Kysymykseen 13 annetut vastaukset ovat erilaisia, mutta useimmissa niistä esitetään samankaltaisia näkemyksiä. Näiden vastausten alkuperää ei ollut mahdollista tietää. Koska niissä oli kuitenkin samankaltaisuuksia muiden kollektiivisten vastausten kanssa, niitä pidettiin tässä raportissa myöskin kollektiivisinä vastauksina.

Koska tietokantaan ladattiin samanaikaisesti huomattava määrä vastauksia, julkisen kuulemisen verkkosivusto ei ollut käytettävissä kahteen tuntiin 3. heinäkuuta 2014. Voidakseen hyvittää tästä teknisestä viasta aiheutuneet hankaluudet komission yksiköt päättivät jatkaa kuulemista vielä viikolla. Tämän lisäviikon aikana monet vastaajat toimittivat vastauksensa uudelleen. Kun otetaan huomioon, että jotkin näistä vastauksista oli itse asiassa kirjattu saaduiksi jo ensimmäisellä lähetyksellä, kuulemisen lopussa oli saatu yli **6 000 täsmälleen päällekkäistä vastausta** (eli saman vastaajan kaksi kertaa lähettämää identtistä tekstiä). Nämä päällekkäiset vastaukset päätettiin poistaa vastausten kokonaismäärästä lisäanalyysia ja virallisia tilastoja silmällä pitäen.

Kollektiivisten vastausten lisäksi kuulemisen tietokantaan kirjattiin myös **3 144 yksittäistä vastausta EU:n kansalaisilta ja 445 yksittäistä vastausta** eri organisaatioilta, kuten kansalaisjärjestöiltä, akateemisilta tahoilta, yksittäisiltä yrityksiltä, ammattiliitoilta, kuluttajansuojaryhmiltä, elinkeinoelämän järjestöiltä jne. Tulosten esittämistä varten tämän tyyppisiin vastauksiin viitataan ”kansalaisten yksittäisinä vastauksina” ja ”organisaatioiden yksittäisinä vastauksina”.

2.3. Vastaajien luokittelu

Vastausten yksityiskohtainen jakautuminen vastaajaryhmittäin:

Taulukko 2: Vastaajat ryhmittäin

Vastaajan tyyppi	Vas- tauksia yhteen- sä
Kansalaiset	148 830
Organisaatiot, joista:	569
<i>Akateemiset tahot</i>	8
<i>Yritykset</i>	60
<i>Konsulttiyritykset</i>	15
<i>Valtion laitokset ja sääntelyviranomaiset</i>	11
<i>Lakiasiantoimistot</i>	7
<i>Kansalaisjärjestöt</i>	180
<i>EU:n yrityksiä edustavat kaupan alan järjestöt</i>	66
<i>Ammattiliitot ja EU:n ammattiliittoja edustavat järjestöt</i>	42
<i>Kansalaisjärjestöjen kattojärjestöt</i>	22
<i>Ajatushautomot</i>	21
<i>Muut organisaatiot</i>	137
Täysin päällekkäiset vastaukset (uudelleen lähetetyt)	6 346
Kollektiiviset vastaukset yhteensä (ilman päällekkäisiä vastauksia)	139 464

Yksittäiset vastaukset yhteensä	3 589
Vastaukset yhteensä	149 399

Analyysiprosessin aikana todettiin kaksitoista päällekkäistä vastausta, joilla ei kuitenkaan ollut mitään vaikutusta tässä raportissa esitettyyn kokonaistulokseen. Vain pieni osa vastaajista (alle 1 % kokonaismäärästä) ilmoitti tehneensä sijoituksia Yhdysvaltoihin.

Vastanneet organisaatiot ovat hyvin erilaisia luonteensa, tarkoitusperänsä ja kokonsa puolesta mutta yhdessä ne näyttävät edustavan laajaa osaa Euroopan kansalaisyhteiskunnasta.

On syytä huomata, että luokittelu erityyppisiin organisaatioihin määräytyy yksinomaan sen perusteella, mitä vastaajat itse ilmoittivat komission sivustolla kuulemista varten käytettävissä olevassa lomakkeessa.

Havainnollisuuden vuoksi on syytä huomata vastaajien luokittelun osalta seuraavaa:

Akateemiset tahot

Akateemisten tahojen edustajiin kuului 120 akateemista asiantuntijaa seuraavilta aloilta: kauppaja- ja investointioikeus, EU-oikeus, kansainvälinen oikeus ja ihmisoikeudet, valtiosääntöoikeus, yksityisoikeus, poliittinen talous ja muut alat (jotka antoivat yhden yhteisvastauksen), Eurooppa-oikeuden, kansainvälisen oikeuden ja vertailevan oikeustieteen laitoksen kansainvälistä oikeutta ja kansainvälisiä suhteita tutkiva jaosto, Wienin yliopisto; sekä Observatorio sobre la protección jurídica de Inversiones en el Exterior (ulkomaisten investointien oikeudellista suojaa käsittelevä seurantakeskus), Universidad Pontificia de Comillas (ICAI-ICADE), Madrid (Espanja).

Yritykset

Lisäksi komission yksiköt saivat 60 vastausta yksittäisiltä yrityksiltä, joista 27 oli mikroyrityksiä (alle 10 työntekijää), 14 pk-yrityksiä ja 19 suuria yrityksiä. Viimeksi mainittujen joukossa on erittäin suuria monikansallisia EU:n yrityksiä (esim. Total, Alstom, Veolia, GDF-Suez, Versalis, Daimler, Iberdrola, Repsol) ja EU:n ulkopuolelta tulevia yrityksiä (esim. Chevron, Japan Tobacco, Philip Morris), joista monet ovat olleet mukana erittäin näkyvissä sijoittajan ja valtion väliseen riitojenratkaisuun liittyvissä tapauksissa.

Kuluttajat

Kuluttajien etujen edustajista voidaan mainita muiden muassa Euroopan kuluttajaliitto (BEUC), transatlanttinen kuluttaja-asioita koskeva vuoropuhelu (TACD) ja finanssipalvelujen käyttäjien eurooppalainen liitto (Better Finance).

Elinkeinoelämän järjestöt

Elinkeinoelämän järjestöihin kuuluvat BusinessEurope ja Transatlantic Business Council sekä huomattava määrä eri jäsenvaltioiden kauppakamareita (esim.

Alankomaat, Belgia, Espanja, Itävalta, Ranska, Ruotsi, Saksa, Suomi, Tanska ja Yhdistynyt kuningaskunta). Paljon vastauksia saatiin myös tietyillä sektoreilla tai aloilla toimivilta organisaatioilta, esimerkkeinä palvelut, kemikaalit, elintarvikkeet, alkoholijuomat, vähittäiskauppa, öljy ja kaasu, autot, tietotekniikka, muut kuin rautametallit ja julkaisutoiminta. Kuulemiseen osallistui myös kaksi julkisia palveluja edustavaa järjestöä: Aqua Publica Europea – julkisten vesialan toimijoiden eurooppalainen järjestö ja Julkisten työnantajien ja julkisten yritysten eurooppalainen keskus (CEEP).

Euroopan tasolla toimivista kaupan alan järjestöistä kuulemiseen vastasivat muun muassa ACEA (autonvalmistajien yhdistys), DigitalEurope (tietotekniikka), CEFIC (kemianteollisuus), Eurometaux (muut kuin rautametallit) ja European Services Forum (palvelut).

Valtiolliset organisaatiot

Kuulemiseen saatiin vastauksia myös alueellisilta hallituksilta ja alueellisilta parlamenteilta tai poliittisilta puolueilta yhdeltä Saksan (Baijeri) ja yhdeltä Itävallan (Vorarlberg) alueelta, yhdeltä Saksan parlamentissa olevalta puolueelta ja yhdeltä Saksan aluetason puolueelta, Baijerin parlamentilta ja Münchenin ja Nantesin kaupungeilta.

Kansalaisjärjestöt

Kuulemiseen osallistui kansalaisjärjestöjä kaikilta tärkeimmiltä aloilta. Niistä kahdella kolmasosalla on alle 500 jäsentä, mutta loput kattavat koko EU:n. Erityisesti merkittävät EU:n tason ympäristöjärjestöt, kuten Euroopan ympäristötoimisto (EEB), Greenpeace, Friends of the Earth Europe ja Transport & Environment, osallistuivat kuulemiseen.

Kansallisista kansalaisjärjestöistä kuulemiseen vastasivat muun muassa Saksan Naturschutzbund, Saksan Greenpeace, Saksan kuluttajajärjestöjen liitto (Verbraucherzentrale Bundesverband), Belgian CNCD 11.11.11, Ligue des Droits de l'Homme, Mouvement Ouvrier Chrétien, Wereldsolidariteit, Ranskan Union Fédérale des Consommateurs, Attac ja Amis de la Terre, Ison-Britannian War on Want ja Trade Justice Movement, Suomen Maan ystävät (Friends of the Earth Finland), Tanskan Consumer Council ja Lääkärit ilman rajoja – MSF Access Campaign.

EU:n ulkopuolisista kuulemiseen osallistuneista kansalaisjärjestöistä voidaan mainita muiden muassa yhdysvaltalainen Public Citizen sekä kanadalaiset Council of Canadians ja Trade Justice Network.

Ajatushautomoista vastauksia toimittivat muiden muassa Institute for Sustainable Development (IISD), International Institute for Environment and Development (IIED) ja International Mediation Institute (joka ei toimittanut vastauksia kysymyksiin, vaan esitti suosituksia sovitteluohjeiksi).

Ammattiliitot

Ammattiliittoihin kuuluu Euroopan ammattiliittojen kattojärjestö Euroopan ammatillinen yhteisjärjestö (EAY). Lisäksi monet kansalliset järjestöt, esimerkiksi Alankomaista, Belgiasta, Irlannista, Italiasta, Itävallasta, Ranskasta, Ruotsista, Suomesta ja Yhdistyneestä kuningaskunnasta, osallistuivat suoraan kuulemiseen.

Vastauksia saatiin jonkin verran myös muun muassa seuraavia aloja edustavilta ammattiliitoilta: koulutus (European Trade Union Committee for Education, ETUCE), julkaisutoiminta (Federation of European Publishers), julkiset palvelut (European Federation of public service unions), valmistusteollisuus ja energia (industriAll), rahoitus (esim. Nordic Financial Sectors), liikenne (European Transport Workers' Federation), palvelut (UNI Europa).

Useimmat niistä esittivät yksityiskohtaisia vastauksia asiasisällöstä. Jonkinasteisesta koordinaatiosta voidaan puhua, sillä huomattavan suuri osa esitetyistä vastauksista on samankaltaisia tai jopa identtisiä.

Muut vastaajat

Muiden vastaajien ryhmästä voidaan mainita Law Society of England and Wales, energiaperuskirjan (Energy Charter) sihteeristö, EFILA (European Federation for Investment Law and Arbitration) sekä tärkeimmät kansainväliset välimiesoikeudet (Haagin pysyvä välitystuomioistuin, Tukholman kauppakamarin välimiesinstituutti ja sijoituksia koskevien riitaisuuksien kansainvälinen ratkaisu- ja sovittelukeskus – ICSID).

3. YHTEENVETO KUULEMISEN TÄRKEIMMISTÄ TULOKSISTA

Kuulemiseen osallistuneet eri sidosryhmät edustavat laajalti eri intressejä EU:ssa. Sen vuoksi ei ole yllättävää todeta joitakin merkittäviä näkemyseroja paitsi eri vastaajaryhmien välillä myös saman ryhmän sisällä. On myös syytä huomata, että yksityiskohtaisimmat vastaukset, joissa esitetään konkreettisia ehdotuksia siitä, miten asiassa tulisi edetä, ovat olennaisilta osin peräisin erinäisiltä yksittäisiltä organisaatioilta.

3.1. Yleisiä näkökohtia

Kollektiivisissa vastauksissa vastustetaan laajalti sijoittajan ja valtion välistä riitojenratkaisua TTIP-sopimuksessa tai yleisesti. Vastausten huomattava enemmistö vastustaa myös TTIP-sopimusta yleensä.

Näissä vastauksissa sijoittajan ja valtion välistä riitojenratkaisumekanismeja pidetään uhkana demokratialle ja julkiselle taloudelle tai julkiselle politiikalle. Lisäksi sitä pidetään tarpeettomana EU:n ja Yhdysvaltojen välillä, koska niillä kummallakin katsotaan olevan vahva oikeusjärjestelmä. Useimmat ammattiliitot ja suuri osa kansalaisjärjestöistä, valtion laitoksista ja useat ”muiden organisaatioiden” ryhmään kuuluvista vastaajista, kuluttajajärjestöt mukaan lukien, ovat näillä linjoilla. Useissa kollektiivisissa vastauksissa ollaan erityisesti huolestuneita siitä, että yritykset haastavat hallituksia oikeuteen suurista summista, mikä näiden vastaajien mielestä tukahduttaa

sääntelyoikeutta. Lisäksi joissakin ammattiliittojen vastauksissa epäillään yleisesti välimiesten riippumattomuutta ja puolueettomuutta tai ollaan huolestuneita siitä, että sijoittajan ja valtion välinen riitojenratkaisu voi antaa sijoittajille mahdollisuuden kiertää kansallisia tuomioistuimia, lakeja tai sääntöjä.

Sitä vastoin suurin osa elinkeinoelämän järjestöistä ja useimmat suuret yritykset tukevat voimakkaasti sijoitussuojaa ja sijoittajan ja valtion välistä riitojenratkaisua TTIP-sopimuksessa, kun taas pienet yritykset ovat kriittisempiä. Huomattavan monissa vastauksissa korostetaan suorien ulkomaisten sijoitusten myönteistä vaikutusta talouskasvuun ja työllisyyteen. Niiden mukaan sijoitusten suojaa koskevilla säännöillä voidaan tukea investointeja luomalla tasapuoliset toimintaedellytykset EU:n ja Yhdysvaltojen välille. Joissakin todetaan, että EU:n sijoittajat eivät välttämättä aina saa riittävää suojaa yhdysvaltalaisissa tuomioistuimissa. Vastaajat kehottavat varovaisuuteen, ettei heikennettäisi sitä suojelun tasoa, johon eurooppalaiset sijoittajat ovat tottuneet.

Koska laajaan ”muut organisaatiot” -ryhmään kuuluvat vastaajat edustavat niin monentyyppisiä intressejä, vastaajien näkemykset poikkeavat yleisesti suuresti toisistaan. Sijoitussuojaa ja sijoittajan ja valtion välistä riitojenratkaisua vastustavat mainitsevat olennaisilta osin samat väitteet kuin edellä on esitetty. Puolestapuhujat sen sijaan katsovat, että ei ole olemassa näyttöä siitä, että sijoittajan ja valtion välinen riitojenratkaisumekanismi olisi viallinen. Ne katsovat, että sijoitussuojaan ja sijoittajan ja valtion välisen riitojenratkaisun käyttöön ei liity sellaista kriisiä, että merkittävät muutokset olisivat perusteltavissa.

Mitä tulee sijoitussuojan osalta ehdotettuun lähestymistapaan, monet ammattiliitot, kansalaisjärjestöt, elinkeinoelämän järjestöt tai muut vastaajat pitävät arvossa EU:n pyrkimyksiä parantaa sijoittajansuojajärjestelmää. Monet ammattiliitot ja suuri osa kansalaisjärjestöistä katsovat kuitenkin, etteivät ehdotetussa lähestymistavassa esitetyt muutokset riitä vastaamaan niiden huolenaiheisiin sijoitussuojan ja sijoittajan ja valtion välisen riitojenratkaisun alalla. Toisaalta useat vastaajista eri ryhmissä katsovat, että ehdotettu lähestymistapa menee liian pitkälle, ja ovat vahvasti huolissaan sijoitussuojan tason alenemisesta.

Huomattavan monet elinkeinoelämän järjestöt osoittavat eri tavoin kannattavansa sijoittajan ja valtion väliseen riitojenratkaisuun TTIP-sopimuksessa ehdotettuja parannuksia tai osoittavat yleisellä tasolla, että ne tukisivat entistä osallistavampaa ja johdonmukaisempaa sijoittajan ja valtion välisen riitojenratkaisun järjestelmää, jolle olisi ominaista avoimuus ja eettisten periaatteiden noudattaminen. Monet yritykset katsovat, että TTIP-sopimuksen osalta ehdotettu lähestymistapa alentaisi nykyisessä muodossaan huomattavasti voimassa oleviin sijoitussopimukseen sisältyvää suojelun tasoa. Eräät kansalaisjärjestöiksi ilmoittautuvat vastaajat arvostelevat ehdotettua lähestymistapaa ja katsovat sen heikentävän sijoitussuojaa ja väittävät, että sijoitussuojan tason alentamisella saattaisi olla kielteinen vaikutus Eurooppaan, koska se ei enää houkuttelisi yhtä paljon sijoituksia kuin ennen.

Monet vastaajat useissa eri ryhmissä korostavat, että on tarpeen turvata oikeus säännellä yleisen edun mukaisesti. Muut vastaajat – pääasiassa yksittäisiä yrityksiä ja elinkeinoelämän järjestöjä – katsovat kuitenkin, ettei kansainvälisten sijoitussääntöjen ja valtioiden sääntelyoikeuden välillä ole ristiriitaa.

Merkittävä osa vastaajista eri ryhmissä katsoo, että ehdotettu lähestymistapa suosii kohtuuttomasti sijoittajia. Nämä vastaajat vaativat tämän vuoksi sijoittajan velvoitteiden vahvistamista erityisesti ihmisoikeuksien, sosiaali- ja ympäristönormien tai yleisemmin yritysten sosiaalisen vastuun osalta.

Mitä tulee sijoittajan ja valtion välisen riitojenratkaisun osalta ehdotettuun lähestymistapaan, monet vastaajat kannattavat avoimuuden lisäämisen periaatetta. Toisaalta katsotaan kuitenkin, että sijoittajat voisivat käyttää luottamuksellisten tietojen suojaamista koskevaa lauseketta väärin sijoittajan ja valtion väliseen riitojenratkaisuun liittyvissä menettelyissä pimittääkseen keskeisiä tietoja yleisöltä. Välimiesten menettelysääntöjen käyttöönottoa pidetään myös yleisesti myönteisenä kehityksenä, vaikkakin monet epäilevät, ettei välimiesten riippumattomuutta voida taata. Yleisesti katsotaan myös, että kansalliset tuomioistuimet soveltuvat tähän tarkoitukseen paremmin kuin sijoittajan ja valtion välinen riitojenratkaisu, ja monissa tapauksissa todetaan, että olisi käytettävä yksinomaan kansallisia tuomioistuimia valtioiden ja ulkomaisten sijoittajien välisten riitojen ratkaisemiseen. Joistakin myönteisistä vastauksista huolimatta monet vastaajat kuitenkin katsovat, etteivät nämä uudistukset riitä lieventämään koko sijoittajan ja valtion välistä riitojenratkaisua kohtaan yleisesti tunnettua huolestumista.

Lisäksi huolta aiheuttaa se, että sijoittajan ja valtion välinen riitojenratkaisumekanismi on tosiasiallisesti vain lähinnä suurten yritysten ulottuvilla, sillä pienillä yksityisillä sijoittajilla ei järjestelmän kustannusten ja monimutkaisuuden vuoksi ole mahdollisuuksia turvautua siihen. Paremmin pk-yritysten tarpeisiin soveltuvaa riitojenratkaisumekanismia kaivataan.

3.2. Erityisiä näkökohtia

Kysymys 1. Sijoitussuojaa koskevien aineellisten määräysten ulottuvuus

Sijoitussuojan ulottuvuuden osalta näkemykset poikkeavat toisistaan.

Pöytälaatikkoyritysten jättäminen sopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle sen vaatimuksen perusteella, että toimijalla on oltava merkittävää liiketoimintaa, saa kannatusta monilta eri ryhmiin kuuluvilta vastaajilta, mutta kannatus ei kuitenkaan ole yksimielistä. Esimerkiksi useat kansalaiset epäilevät ehdotetun lähestymistavan tehokkuutta käytännössä. Jotkin akateemiset tahot, lakiasiantoimistot, yritykset tai ammattiliitot haluavat, että merkittävää liiketoimintaa koskeva vaatimus muotoiltaisiin ja määritettäisiin selkeämmin. Toisaalta vähemmistö elinkeinoelämän järjestöistä katsoo, että sopimuskeinottelu ja pöytälaatikkoyritykset – jos ne on perustettu sovellettavan lainsäädännön mukaisesti – olisi sallittava. Eräät vastaajat, muun muassa elinkeinoelämän järjestöjen ryhmässä, katsovat, että mukaan olisi liitettävä etujen kieltämistä koskeva lauseke sen sijaan, että viitataan merkittävään liiketoimintaan.

Investoinnin määritelmästä voidaan todeta, että eräät vastaajat pitävät sitä liian suppeana, toiset taas liian laajana. Eri ryhmiin kuuluvat vastaajat vaativat laajalti tiettyjen termien selkeyttämistä erityisesti investoinnin ominaispiirteiden osalta. Useat ammattiliitot kannattavat suppeaa määritelmää, esimerkiksi siten, että rajoituttaisiin pelkästään suoriin ulkomaisiin sijoituksiin. Monet eri ryhmiin kuuluvista vastaajista eivät voi hyväksyä ajatusta siitä, että arvopaperisijoituksia tai keinottelutarkoituksessa tehtyjä sijoituksia voitaisiin suojata.

Useat tahot haluaisivat, että tiettyjen alojen osalta tehtäisiin horisontaalisia poikkeuksia, esimerkkeinä julkiset palvelut tai tietyt herkäät alat (kuten terveys, koulutus, ympäristö ja rahoitusmarkkinat). Monet elinkeinoelämän järjestöt kuitenkin vastustavat tätä voimakkaasti, koska ne haluavat poikkeuksia ja rajoituksia olevan mahdollisimman vähän.

Useat elinkeinoelämän järjestöihin ja yrityksiin kuuluvista vastaajista toivovat laajoja määritelmiä, jotka kattaisivat esimerkiksi kaikki teollis- ja tekijänoikeudet, aineettomat investoinnit ja joukon erillissopimuksia. Jotkut haluavat myös, että sijoittajansuoja, sijoittajan ja valtion välinen riitojenratkaisu mukaan luettuna, laajennettaisiin sijoituksia edeltävään suunnitteluvaiheeseen. Eri ryhmiin (esim. akateemiset tahot, elinkeinoelämän järjestöt, ammattiliitot) kuuluvat vastaajat ehdottavat myös sovellettavaan lainsäädäntöön tehtävän viittauksen selkiyttämistä.

Kysymys 2. Sijoittajien syrjimätön kohtelu

Eräät vastaajat katsovat, että syrjimätöntä kohtelua käsitellään jo kansallisessa tai EU:n lainsäädännössä, eikä sitä näin ollen ole tarpeen nimenomaisesti sisällyttää TTIP-sopimukseen. Jotkut vastaajat katsovat, että erilainen kohtelu voisi olla perusteltua tietyissä tapauksissa. Toisaalta monet elinkeinoelämän järjestöt toteavat, että syrjimätön kohtelu on investointien kannalta erittäin tärkeä tai jopa olennainen periaate, jotta varmistetaan tasapuoliset toimintaedellytykset.

Näkemykset eroavat toisistaan myös yleisten poikkeusten osalta. Jotkut vastaajista (kuten ammattiliitot) katsovat, että niiden olisi oltava laajempia eli niitä olisi sovellettava kaikkiin sijoitussuojaa koskeviin määräyksiin. Toiset (kuten elinkeinoelämän järjestöt) taas katsovat, että ne olisi pidettävä mahdollisimman vähäisinä, jotta vältetään piiloprotektionismi. Jotkut vastaajista epäilevät sellaisten poikkeusten tehoa investointikysymysten kohdalla, jotka on pääasiallisesti suunniteltu kauppaa silmällä pitäen.

Myös suosituimmuuskohtelusta on erilaisia näkemyksiä. Jotkut (esim. kansalaisjärjestöt) katsovat, että suosituimmuuskohtelu ei ole tarpeen. Toiset vastaajat (esim. ”muut organisaatiot” tai ”elinkeinoelämän järjestöt”) pitävät sitä välttämättömänä. Useiden kansalaisten samoin kuin organisaatioiden näkökulmasta EU:n aikomus välttää parempien sijoittajan ja valtion välisen riitojenratkaisun menettelyjen tai aineellisten määräysten tuonti suosituimmuuskohtelua koskevan lausekkeen avulla ei ole tarpeeksi selkeä, tai tätä aikomusta pidetään riittämättömänä tai

liiallisena siinä mielessä, että suosituimmuuskohteluelvoitteesta tulee sen myötä lähes merkityksetön. Huomattava osa vastaajista haluaa enemmän selkeyttä.

Kysymys 3. Kohtuullinen ja oikeudenmukainen kohtelu

Useimpien kollektiivisten vastaajien, ammattiliittojen ja useiden kansalaisjärjestöjen kannalta kohtuullista ja oikeudenmukaista kohtelua koskevat normit aiheuttavat vakavaa huolta joko ottaen huomioon tietyt sijoittajan ja valtion välisen riitojenratkaisun tapaukset tai koska vastaajat pelkäävät, että ehdotettu lähestymistapa mahdollistaa edelleen välimiesoikeuksien laajat tulkinnanmahdollisuudet. Useat yrityksiä, kansalaisjärjestöjä ja muita organisaatioita edustavat vastaajat ovat huolissaan siitä, että suojan taso alenisi, jos kohtuullisen ja oikeudenmukaisen kohtelun normeja – joilla katsotaan olevan suojan tarjonnassa olennainen rooli – tarkistettaisiin. Suurin yksimielisyys näyttää vallitsevan siitä, että kohtuullisen ja oikeudenmukaisen kohtelun varmistamista ei voida tulkita sitoumukseksi tai lupaukseksi siitä, että sijoittajaa koskeva sääntelykehys ei voisi muuttua ('vakauttamislauseke').

Yleisesti ottaen vastaajat kaipaavat lisää selkeyttä. Tämä koskee erityisesti tiettyjä termejä, joita käytetään tätä normia määrittävässä kohteluja koskevassa tyhjentävässä luettelossa. Eri ryhmiin kuuluvien vastaajien näkemykset kuitenkin eroavat siltä osin, pitäisikö kohtuullinen ja oikeudenmukainen kohtelu määritellä tyhjentävän vai avoimen luettelon avulla. Kumpaakin katsantokantaa edustavat tahot ovat jossakin määrin huolissaan mahdollisuudesta, että sopimuspuolet tarkistaisivat normin sisältöä TTIP-sopimuksen voimassaoloaikana (jotkut pelkäävät, että tämä voisi johtaa normin soveltamisalan laajenemiseen, kun taas toiset pelkäävät, että sopimuspuolten voisi käytännössä olla vaikea päästä asiasta sopimukseen).

Luottamuksensuojaa koskeva kysymys herättää myös laajaa mielenkiintoa. Joidenkin vastaajien mielestä sen ei pitäisi kuulua mukaan, kun taas toisten mukaan ehdotettu lähestymistapa ei kata sitä riittävästi. Eri ryhmiin kuuluvat vastaajat katsovat, että lisäselvennykset olisivat hyödyllisiä tai tarpeellisia.

Eri ryhmiin kuuluvien vastaajien näkemykset poikkeavat toisistaan huomattavasti myös siltä osin, pitäisikö ”sateenvarjolauseke” sisällyttää mukaan vai ei.

Kysymys 4. Pakkolunastus

Useimmat tämän kysymyksen osalta esitetyt näkemykset liittyvät välillisiin pakkolunastuksiin. Joidenkin vastaajien mielestä korvausten maksamista ei olisi vaadittava kaikista valtion toteuttamista sääntelytoimenpiteistä, kun taas toiset katsovat, että mistä tahansa sääntelytoimenpiteestä, jolla on sama vaikutus kuin pakkolunastuksella, olisi maksettava korvaus. Tämä itse asiassa heijastelee laajempaa asiantuntijoiden ja alan toimijoiden näkemysten eroa tällä alalla eli vastakkain ovat ”poliisivaltuuksien” (police powers) teoria ja ”ainoan vaikutuksen” (sole effects) teoria.

Jotkut vastaajat pitävät myös tiettyjä termejä epäselvinä. Esimerkiksi suurin osa kansalaisista sekä eräät ammattiliitot, akateemiset tahot ja ajatushautomot katsovat, että

viittaus tiettyjen julkisten toimenpiteiden oikeasuhteisuuteen tai oikeutukseen aiheuttaa epävarmuutta, koska se voi johtaa liian suureen tulkinnanvaraan.

Eräät vastaajat, esimerkiksi ammattiliittojen piirissä, katsovat, että välillisen pakkolunastuksen käsitettä olisi kavennettava merkittävästi esimerkiksi siten, ettei se nimenomaisesti kattaisi saamatta jääneitä voittoja. Toiset – pääasiassa yrityksiä edustavat – vastaajat katsovat, että ehdotettu lähestymistapa heikentäisi sijoittajien suojaa suurimmalta niihin ulkomailla kohdistuvalta riskiltä eritoten kahdenvälisiin investointisopimuksiin verrattuna, koska jäsenvaltiot voivat sen turvin olla myöntämättä korvausta tietyillä aloilla (esim. terveys) toteutetuista toimenpiteistä. Se voisi haitata investointeja näillä aloilla muihin aloihin verrattuna.

Kysymys 5. Sääntelyoikeuden ja sijoitussuojan takaaminen

Selvä enemmistö vastaajista lähes kaikissa ryhmissä on yhtä mieltä kokonaisvaltaisesta tavoitteesta, jonka mukaan sijoitussuoja olisi saatava asianmukaisesti tasapainotettua yleisen edun nimissä tapahtuvaa sääntelyä koskevan oikeuden turvaamisen kanssa. Aivan yhtä useat vastaajat eivät kuitenkaan suhtaudu myönteisesti ehdotettuun lähestymistapaan. Pikemminkin voidaan todeta huomattavia näkemuseroja. Esimerkkinä voidaan mainita, että jotkut katsovat, että ehdotettu lähestymistapa ei ole riittävä, toiset pitävät sitä liian laajana, kun taas toiset katsovat, että sääntelyoikeuden ja sijoitussuojan välillä ei ole ristiriitaa.

Jotkut vastaajat (muun muassa akateemiset tahot, ajatushautomot) pitävät ehdotettua lähestymistapaa liian heikkona, koska viittaus sääntelyoikeuteen on sijoitettu johdanto-osaan eikä se välttämättä ole sitova. Jotkut (esim. ammattiliitot) puolestaan pitävät sitä liian kapeana esimerkiksi sen vuoksi, että viittaukset eivät koske sijoitussuojanormeja. Toiset – yrityspuolta edustavat – vastaajat hylkäävät tietyt sijoitussuojaan sovellettavat poikkeukset tai rajoitukset (esim. tukien tai julkisten hankintojen osalta) tai suosittavat yleisesti varovaisuutta tällaisten rajoitusten käytössä.

Kysymys 6. Avoimuus sijoittajan ja valtion välisessä riitojenratkaisussa

Sijoittajan ja valtion välisen riitojenratkaisun avoimuus ja pääsy käsittelyihin on yleisesti hyväksytty tavoite. Vastaajien keskuudessa ilmeni kuitenkin kahdensuuntaista huolestumista. Lähinnä kansalaisjärjestöt ja ammattiliitot ovat huolissaan siitä, että joitakin avoimuusmääräyksiin liikesalaisuuksien suojaamiseksi tehtäviä poikkeuksia voitaisiin tulkita liian laajalti ja että ne saattaisivat vaarantaa avoimuuden toimivuuden. Ne ovat huolissaan myös siitä, että tuomioistuimilla voi olla liian laaja harkintavalta päättää siitä, missä olosuhteissa julkiset käsittelyt voivat olla yleisöltä suljettuja. Elinkeinoelämän järjestöt ja yritykset puolestaan ovat huolissaan siitä, että ehdotetun lähestymistavan avoimuutta koskevat määräykset menevät pidemmälle kuin useimmissa kansallisissa oikeusjärjestelmissä. Tästä voi aiheutua se riski, että todella luottamuksellisia tietoja ja liikesalaisuuksia saatetaan paljastaa. Huolta aiheuttaa myös se, että yleisön pääsy käsittelyihin voisi politisoida yritysten nostamia kanteita, mikä saattaisi vaikuttaa menettelyn oikeudenmukaisuuteen.

Kysymys 7. Useat kanteet ja suhde kansallisiin tuomioistuimiin

Mitä tulee suhteeseen kansallisiin tuomioistuimiin, monet vastaajat esittävät yleisiä kannanottoja eivätkä kommentoi nimenomaisesti ehdotettua lähestymistapaa. Näin ollen esimerkiksi monet kansalaisjärjestöt, mukaan lukien kansalaisjärjestöjen kattojärjestöt, katsovat, että valtioiden ja ulkomaisten sijoittajien välisten riitojen ratkaisemiseen olisi käytettävä yksinomaan kansallisia tuomioistuimia. Monilla vastaajilla on kuitenkin maltillisempi näkemys. Ne eivät välttämättä sulje pois sijoittajan ja valtion välisen riitojenratkaisun käyttöä tietyissä tapauksissa tai esittävät täsmällisempiä kommentteja siinä tapauksessa, että sijoittajan ja valtion välinen riitojenratkaisu otetaan käyttöön. Nämä vastaajat ovat sitä mieltä, että lähtökohtaisesti olisi suosittava kansallisia tuomioistuimia, koska niillä on paremmat mahdollisuudet ratkaista sijoittajien ja valtion välisiä riitoja. Näin ollen ne kannattavat ajatusta kansallisiin menettelyihin kannustamisesta, mutta monet katsovat, että ehdotettu lähestymistapa ei kannusta tarpeeksi kansallisten oikeussuojakeinojen käyttöön. Niiden mukaan määräysluonnoksissa ei velvoiteta sijoittajia hakemaan muutosta kansallisissa tuomioistuimissa tai tarjota heille tähän kannustinta. Sen sijaan niissä vain velvoitetaan sijoittajat valitsemaan kansallisten tuomioistuinten ja kansainvälisen välimiesmenettelyn välillä, jotta voidaan välttää rinnakkaiset menettelyt. Tämän vuoksi monet näistä vastaajista argumentoivat suoraan sen puolesta, että olisi otettava käyttöön vaatimus kaikkien paikallisten oikeussuojakeinojen käyttämisestä ennen kuin voitaisiin turvautua sijoittajan ja valtion väliseen riitojenratkaisuun, johon turvauduttaisiin näin ollen vasta viimeisenä keinona.

Lähes kaikki suuret yritykset ja elinkeinoelämän järjestöt ymmärtävät kyllä, miksi kansallisiin menettelyihin olisi kannustettava. Ne kuitenkin katsovat, että sijoittajien olisi voitava vapaasti valita joko kansallinen tai kansainvälinen oikeudellinen menettely – eikä sijoittajan ja valtion välistä riitojenratkaisua olisi välttämättä pidettävä viimeisenä keinona. Ne katsovat, että joitakin haasteita on parempi käsitellä kansallisissa tuomioistuimissa, mutta toisaalta toisia saattaa olla välttämätöntä käsitellä kansainvälisessä välimiesmenettelyssä. Jotkut mainitsevat esimerkkinä syrjinnän paikallisten yritysten eduksi, jota ei ole kielletty Yhdysvaltojen lainsäädännössä. Toiset toteavat, että paikalliset tuomioistuimet eivät ehkä voi soveltaa suoraan kansainvälisestä sopimuksesta johtuvia velvoitteita. Lisäksi on niitä, jotka katsovat, että kohdemaalle saatetaan myöntää koskemattomuus paikallisissa tuomioistuimissa, etenkin silloin, kun on kyse julkisista toimista. Ne myös tunnustavat sen, että kaikkia kanteita ei voida käsitellä kansainvälisessä välimiesmenettelyssä, esimerkkinä jonkin toimenpiteen perustuslaillisuuden tutkiminen. Yleisesti ottaen kaikki suuret yritykset ja elinkeinoelämän järjestöt vastustavat pakollista vaatimusta käyttää ensin kaikki kotimaiset oikeussuojakeinot, koska se aiheuttaa vain turhia viivästyksiä. Yritykset (ja elinkeinoelämän järjestöt) vastustavat samaten yleisesti niin kutsuttua tienhaaralauseketta.

Suurin osa kansalaisjärjestöihin ja muihin organisaatioihin kuuluvista vastaajista, jotka eivät periaatteellisesti ota kantaa sijoittajan ja valtion välistä riitojenratkaisua vastaan

sinänsä, kannattavat ehdotettua lähestymistapaa, jotta estetään rinnakkaiset menettelyt ja kaksinkertaiset korvaukset. Jotkut katsovat kuitenkin, että ehdotetut määräykset eivät riitä takaamaan sitä, että rinnakkaisia menettelyjä tai sopimuskeinottelua ei esiinny. Toisaalta jotkin yritykset ja elinkeinoelämän järjestöt eivät hyväksy ehdotusta, jonka mukaan kanteen nostaneeseen sijoittajaan sidoksissa olevat yritykset eivät voi itsekseen käynnistää sijoittajan ja valtion välisen riitojenratkaisun menettelyjä. Ne katsovat, että jos on olemassa päällekkäisten korvausten vaara, asiaa myöhemmin käsittelevät tuomioistuimet ottavat ratkaisussaan huomioon mahdollisen alkuperäisen välimiesmenettelyn ratkaisun, jos olosuhteet niin edellyttävät.

Lisäksi noin puolet niistä vastaajista (kaikista ryhmistä), jotka kommentoivat erityisesti sovittelua, kannattavat ehdotettua lähestymistapaa, jossa kannustetaan sovitteluun. Ne myös kannattavat ehdotusta siitä, että sovitteluun turvautumisen olisi oltava mahdollista niin koko kotimaisen menettelyn kuin sijoittajan ja valtion välisen riitojenratkaisun menettelyn ajan. Muutamit kuitenkin katsovat, että ehdotuksessa ei riittävästi kannusteta sovitteluun. Jotkut ehdottavat, että ennen välimiespaneeliin turvautumista olisi pakollisesti osallistuttava sovitteluun.

Kysymys 8. Välimiesetiikka, toiminta ja pätevyys

Välimiesetiikan ja välimiehiä koskevien menettelysääntöjen osalta monet vastaajat katsovat, että riippumattomuutta ja välimiesten moitteetonta valintamenettelyä koskevat säännöt ovat ratkaisevan tärkeitä. Monissa vastauksissa suhtaudutaan myönteisesti EU:n pyrkimykseen puuttua tähän kysymykseen. Useat vastaajat kuitenkin epäilevät, voidaanko EU:n ehdotetulla lähestymistavalla tarjota riittävät takeet, tai ovat sitä mieltä, että sitä ei ole testattu käytännössä. Monet vastaajat katsovat, että sijoittajan ja valtion välisen riitojenratkaisun luontaisten ominaispiirteiden vuoksi välimiesten toimintaa on mahdotonta säännellä (kansalaisjärjestöt, akateemiset tahot). Toiset taas katsovat, ettei välimiesten eturistiriitoja pidä liioitella ja että nykyisissä säännöissä (kansainvälisen asianajoliiton suuntaviivat, ICSID:n säännöt jne.) käsitellään tätä ongelmaa riittäväällä tavalla (pääasiassa yritykset, jotkin lakiasiaintoyritykset ja akateemisten tahojen edustajat).

Joissakin vastauksissa katsotaan, että välimiehiltä edellytetty pätevyys on liian rajallista. Jotkut (lähinnä kansalaisjärjestöjen edustajat) katsovat, että välimiehillä olisi oltava kokemusta myös sosiaali- tai ympäristöaloilta. Toiset vastaajat (lakiasiaintoyritykset, yritykset) korostavat, että välimiehillä olisi oltava erityistä (teknistä) riittävää tietämystä.

Monet vastaajat suhtautuvat myönteisesti EU:n ehdotukseen menettelysäännöistä ja säännöistä, joilla sijoittajan ja valtion välisen riitojenratkaisun välimiesten valinta voidaan riitauttaa. Monet (kansalaisjärjestöt, akateemiset tahot, ajatushautomot ja viranomaistahot) tosin pelkäävät, että se ei ole käytännössä sitova (ks. selvennykset liitteessä III, kysymys 7).

Välimiesten hylkäämisen osalta jotkut vastaajat (ajatushautomot, viranomaistahot ja akateemiset tahot) katsovat, että menettelyä olisi laajennettava kattamaan myös pätevyyden puuttuminen (ei pelkästään riippumattomuuden puute kuten ehdotetussa lähestymistavassa esitetään). Jotkut vastaajat nimenomaisesti kannattavat ajatusta, että ICSID:n pääsihteerin tehtäväksi uskottaisiin välimiesten valinnan riitauttamisesta päättäminen. Toiset puolestaan epäilevät ICSID:n pääsihteerin suhtautuvan liian myönteisesti Yhdysvaltoihin (kansalaisjärjestöt) (ks. selvennykset liitteessä III, kysymys 7).

Monet vastaajat pitävät luetteloita askeleena oikeaan suuntaan. EU:n ehdottamaa lähestymistapaa kritisoidaan kuitenkin usein siitä, että se on vain vararatkaisu (eli siihen turvaudutaan ainoastaan, jos riidan osapuolet eivät nimitä välimiehiä tai pääse sopimukseen puheenjohtajasta).

Muut vastaajat (suuret yritykset, lakiasiantoimistot, välimiesinstituutit, kuten ICC) vastustavat luetteloiden laatimista, koska ne rajoittaisivat riidan osapuolten valinnanvapautta. Luetteloita arvostellaan myös valtioiden suosimisesta (koska sijoittajat eivät osallistu luetteloiden laatimiseen), välimiesten nimitysten politisoimisesta ja sellaisten välimiesten nimitysten estämisestä, joilla on riidan kannalta merkityksellistä erityistietämystä.

Kysymys 9. Perusteettomien kanteiden riskin vähentäminen

Perusteettomia kanteita koskeissa kommentteissa keskitytään perusteettomien kanteiden mekanismiin ja erityisesti sen ulottuvuuteen, sen menettelyihin liittyviin näkökohtiin sekä välimiesten rooliin näiden kanteiden käsittelyssä.

Muutammat elinkeinoelämän järjestöt, muut organisaatiot ja konsulttiyritykset katsovat, että perusteettomat kanteet eivät ole olleet ongelma aikaisemmin, ja sen vuoksi tätä asiaa ei ole tarpeen käsitellä nyt. Samaten monet ammattiliitot ja elinkeinoelämän järjestöt katsovat, että tällainen mekanismi on jo olemassa ICSID:n välimiesmenettelyä koskeissa säännöissä ja uuden mekanismin luominen ei tuo mitään lisäarvoa.

Lähinnä ammattiliittoja ja kansalaisjärjestöjä edustava pieni vastaajien ryhmä katsoo periaatteen soveltamisalan osalta, ettei tekstissä määritelty perusteettomia kanteita koskeva soveltamisala riitä estämään sijoittajia käyttämästä järjestelmää hyväkseen. Niiden mukaan sen avulla ei valitettavasti voida sulkea pois kanteita, joista aiheutuisi vakavaa julkista haittaa. Vaikka jotkut eri ryhmiin kuuluvat vastaajat pyytävät perusteettomien kanteiden määritelmän parantamista, mitään konkreettisia sanamuotoa koskevia ehdotuksia ei tehty.

Vastaajat kommentoivat myös laajalti perusteettomien kanteiden käsittelemiseksi ehdotettua menettelyä. Kansainvälisen kauppakamarin kansalliset valiokunnat ilmaisevat tässä yhteydessä olevansa huolissaan siitä, että kahden artiklan yhteisvaikutuksena on menettelyjen tarpeeton viivästyminen. Jotta estettäisiin se, että valtiot järjestelmällisesti esittäisivät vastalauseita menettelyn hidastamiseksi, tietyt

kansalaisjärjestöt, elinkeinoelämän järjestöt ja lakiasiaintoimistot ehdottavat, että menettelyn olisi koskettava myös ”perusteettomia vastalauseita”.

Tarkastellessaan häviäjä maksaa -periaatetta useimmat kommentteja esittäneistä vastustavat sen tiukkaa soveltamista. Kommentteja esitettiin periaatteen soveltamisalasta ja vaikutuksesta.

Periaatteen soveltamisalan osalta tietyt vastaajat – pääasiassa elinkeinoelämän järjestöjä, kansalaisjärjestöjä ja muita ryhmiä – ehdottavat periaatteen soveltamista siinä vaiheessa, kun tuomioistuin tekee päätöksensä perusteettoman kanteen olemassaolosta. Kansalaisjärjestöt ja viranomaistahot pyrkivät perusteettomien kanteiden vähentämiseen entisestään ja ehdottavat, että tuomioistuinten olisi voitava määrätä rankaiseva vahingonkorvaus niiden välimiesmenettelyn kulujen lisäksi, joita perusteettoman kanteen esittänyt sopimuspuoli on aiheuttanut. Muutamat kansalaisjärjestöt ja ammattiliitot ehdottavat lisäksi ”poikkeuksellisten olosuhteiden” selkeämpää määrittelyä, koska ne uskovat, että tämä määräys saattaa johtaa pitkällisiin neuvotteluihin. Jotkin elinkeinoelämän järjestöt, yritykset ja muut vastaajat ehdottavat vielä, että välimiesten olisi itse voitava tehdä kuluja koskeva ratkaisu oman arviointinsa pohjalta.

Periaatteen vaikutuksen osalta useat elinkeinoelämän järjestöt, kansalaisjärjestöt, yritykset ja muut ryhmät katsovat, että häviäjä maksaa -periaatteen soveltaminen kaikissa tilanteissa voisi saada pk-yritykset luopumaan sijoittajan ja valtion välisen riitojenratkaisun käytöstä. Riski joutua maksamaan hylättyyn kanteeseen liittyvät kustannukset estäisi niitä valitsemasta sijoittajan ja valtion välistä riitojenratkaisua. Periaatteella olisi muutaman elinkeinoelämän järjestön kannalta myös sellainen vaikutus, että sen soveltaminen saattaisi haitata vaihtoehdoisen riitojenratkaisumenettelyn löytämistä. Sitä vastoin jotkin kansalaisjärjestöt arvelevat, että valtio saattaisi olla valmis sopimaan välttyäkseen maksamasta suuria maksuja.

Kysymys 10. Kanteiden eteneminen (suodatus)

Monet vastaajat – erityisesti elinkeinoelämän järjestöt – pelkäävät, että suodattimien käyttö riitojenratkaisumenettelyissä voi johtaa riitojen vahvaan politisoitumiseen, ja ne suosittelvatkin niiden käytön välttämistä. Jotkut vastaajista katsovat, että suodatinmekanismi ei tekisi välimiesmenettelystä kohtuullisempaa ja oikeudenmukaisempaa. Toiset taas pelkäävät, että ehdotetun kaltainen suodatinmekanismi rajoittaisi ja heikentäisi sijoittajien mahdollisuuksia saada puolueeton ja riippumaton päätös tapauksessaan/kanteessaan.

Monet vastaajat ja erityisesti kansalaiset ja ammattiliitot katsovat sitä vastoin, että suodattimet eivät pystyisi tehokkaasti pysäyttämään sijoittajan ja valtion väliseen riitojenratkaisuun liittyviä kanteita ottaen huomioon sen, että niiden käyttö perustuu yhteiseen sopimukseen.

Samalla monet vastaajat pitävät suodattimien käyttöönottoa tervetulleena. Jotkut vastaajat katsovat esimerkiksi, että suodatin on perusteltu maailmanlaajuisen finanssikriisin tilanteessa, ja toiset taas kannattavat sitä, koska sitä pidetään keinona estää välimiesoikeuksien vääristyneiden tulkintojen riski.

Kysymys 11. Sopimuspuolten sopimuksen tulkintaa koskevat ohjeet

Kysymykseen vastanneiden suuri enemmistö ei ole tyytyväinen ehdotettuun lähestymistapaan, jonka mukaan sopimuspuolilla on valtaa tulkita sopimusta (sitovin tulkinnoin ja riidan ulkopuolisen sopimuspuolen osallistumisoikeudella). Vastaukset jakautuivat kuitenkin selkeästi kahtia kritiikin syiden osalta.

Jotkut (lähinnä kansalaisjärjestöt ja ammattiliitot) katsovat, että ehdotukset eivät anna sopimuspuolille riittävästi valtaa välimiesmenettelyssä. Toiset taas katsovat, että sopimuspuolten ei pitäisi antaa osallistua välimiesoikeuteen, jonka olisi voitava päättää myös tulkintaan liittyvistä kysymyksistä (pääasiassa elinkeinoelämän järjestöt ja yritykset). Tämä näkemys ero heijastelee perustavammanlaatuista kantaa sijoittajan ja valtion väliseen riitojenratkaisuun: sijoittajan ja valtion välistä riitojenratkaisua vastustavat haluavat, että sopimuspuolilla olisi enemmän valvontavaltaa välimiesmenettelyssä ja pitävät ehdotuksia edelleen riittämättöminä, kun taas avoimesti välimiesoikeuksiin suhtautuvat eivät halua hyväksyä sopimuspuolten valvontaa eivätkä mekanismeja, joilla mahdollisesti rajoitettaisiin tuomioistuinten harkintavaltaa.

Vastaajat, jotka katsovat, että ehdotetut tulkintamekanismit ovat riittämättömiä, esittävät seuraavia kannanottoja. Sitovat tulkinnat edellyttävät ensinnäkin molempien sopimuspuolten hyväksyntää. Lähinnä kansalaisjärjestöt katsovat, että riidan ulkopuolisella sopimuspuolella ei pitäisi olla veto-oikeutta. Toisekseen monet vastaajat (lähinnä kansalaisjärjestöt ja ammattiliitot) väittävät, että tuomioistuimet eivät ehkä todellisuudessa katso ”sitovien” tulkintojen sitovan itseään eikä pakotemekanismeja ole olemassa.

Ne vastaajat (elinkeinoelämän järjestöt ja yritykset), jotka katsovat, että ehdotetut tulkintamekanismit menevät liian pitkälle, ilmaisevat huolensa siitä, että ehdotuksissa annetaan liikaa valtaa sopimuspuolille. Niiden mukaan lausuntojen tulisi olla vain suosituksia eikä sitoa välimiesoikeutta. Sitovia tulkintoja vastustetaan lähinnä sen vuoksi, että niistä aiheutuu riski käynnissä olevien riitojen politisoitumisesta ja välimiesten harkintavallan rapautumisesta. Lisäksi vastaajia huolestaa, että järjestelmästä kehittyy liian jäykkä. Sitovista tulkinnoista ollaan vielä enemmän huolissaan, kun on kyse niiden mahdollisesta soveltamisesta vireillä oleviin asioihin. Erityisesti elinkeinoelämän järjestöt, yritykset, lakiasiaintoimistot ja kauppakamarit varoittavat soveltamasta niitä näin ja väittävät tämän olevan ristiriidassa oikeudenmukaisen menettelyn kanssa ja vaarantavan sijoittajien oikeusvarmuuden.

Useat vastaajat epäilevät lisäksi riidan ulkopuolisen sopimuspuolen osallistumisoikeutta. Ne katsovat, että tätä oikeutta olisi harjoitettava varovaisesti ja vilpittömässä mielessä ja siihen olisi liitettävä takeita, jotta voidaan varmistaa, että millään kannanotoilla ei häiritä tai tarpeettomasti rasiteta välimiesmenettelyä tai kohtuuttomasti vahingoiteta mitään riidan osapuolta.

Kysymys 12. Muutoksenhakumekanismi ja ratkaisujen johdonmukaisuus

Muutoksenhakumekanismia koskevaa ehdotusta ei täysin vastusteta mutta se ei myöskään saa täyttä kannatusta.

Useat vastaajat kaikissa ryhmissä suhtautuvat periaatteessa myönteisesti muutoksenhakumekanismiin tai pitävät sitä jopa välttämättömänä. Tätä mieltä ovat erityisesti monet kansalaisjärjestöt ja useat elinkeinoelämän järjestöt, yritykset, ammattiliitot, kansalaisjärjestöjen kattojärjestöt ja valtiolliset organisaatiot. Ne tunnustavat kyllä muutoksenhakumahdollisuuden edut mutta tuovat samalla esiin lukuisia huolenaiheita. Näin ollen muutoksenhakumekanismiin puolesta tai sitä vastaan ei ole selvää mielipidettä. Kaikki riippuu mekanismin konkreettisesta muodosta ja siitä, missä laajuudessa huolenaiheisiin voidaan tai ei voida puuttua.

Muutoksenhakumekanismiin suurimmaksi eduksi katsotaan, että se edistää johdonmukaisuutta ja siten myös oikeusvarmuutta. Useimmiten mainittu haittapuoli on se, että muutoksenhakumekanismi aiheuttaa kustannuksia ja viivästyttää menettelyä. Jotkut ehdottavat sitovien määräaikaisten ottamista käyttöön viivästyksen rajoittamiseksi.

Tarkastellessaan muutoksenhakumekanismiin hyödyllisyyttä useat vastaajat kyseenalaistavat sen, saavutetaanko ehdotetulla lähestymistavalla tavoitteet (sekä kansalaisjärjestöt että yritykset). Kansainvälinen kauppakamari (ICC) ja jotkin elinkeinoelämän järjestöt toteavat tässä yhteydessä, että muutoksenhakumekanismi saattaa vaarantaa välimiesmenettelyn lopullisuuden ja heikentää näin kansainvälisen välimiesmenettelyn perustaa. Tästä syystä nämä vastaajat ovat periaatteessa muutoksenhakumekanismia vastaan. Jotkut vastaajat (lähinnä useat kansainvälisen kauppakamarin kansalliset osastot) katsovat, että muutoksenhakumekanismi ei ole tarpeen, koska on olemassa riittävästi nykyisiä mekanismeja, joita voidaan käyttää: ICSID-sopimuksen ja New Yorkin yleissopimuksen nojalla käytettävissä olevat valvontamekanismit ovat osoittautuneet tehokkaiksi ja tarjoavat hyvän tasapainon lopullisuuden ja oikeudenmukaisen menettelyn välillä. Lisäksi huomattavan monet vastaajat eri ryhmissä (esim. elinkeinoelämän järjestöt, kansalaisjärjestöt, ajatushautomot, valtiolliset organisaatiot) toteavat, että komission yksiköiden olisi annettava enemmän tietoa muutoksenhakumekanismiin rakenteesta ja toiminnasta, tai väittävät, etteivät ne pysty arvioimaan ehdotusta ilman yksityiskohtaisia tietoja.

Useimmissa asiaan liittyvissä vastauksissa kannatetaan periaatteessa muutoksenhakumekanismia. Niissä suhtaudutaan kuitenkin varsin kielteisesti ehdotukseen, koska vastaajat kannattavat eri muutoksenhakumekanismia kuin sitä, joka sisältyy kuulemisasiakirjoihin:

- Monet elinkeinoelämän järjestöt ja yritykset ja muutamat kansalaisjärjestöt, muut organisaatiot ja kansainvälisen kauppakamarin kansalliset osastot katsovat, että jos mekanismeita tarvitaan, se olisi kehitettävä monenvälisellä tasolla tiiviissä yhteistyössä esimerkiksi UNCITRAL:n, ICSID:n ja ICC:n kanssa.
- Muutamat kansalaisjärjestöt ehdottavat, että jos muutoksenhakumekanismi on luotava, sen olisi oltava kansainvälinen tuomioistuin.
- Useiden vastaajien esille tuoma tärkeä huolenaihe on, että kahdenvälisten investointisopimusten määrän huomattavan kasvun myötä on olemassa vaara, että sijoittajan ja valtion välinen riitojenratkaisu pirstaloituu. Kuhunkin kahdenväliseen investointisopimukseen voi kuulua oma sijoittajan ja valtion välisen riitojenratkaisun mekanisminsa, ja tuomioistuimet saattavat tulkita eri tavalla samoja määräyksiä, jotka sisältyvät eri kahdenvälisiin investointisopimuksiin. Nämä vastaajat ehdottavat tämän vuoksi, että perustettaisiin ns. yleinen muutoksenhakumekanismi, jota sovellettaisiin kaikkiin investointisopimuksiin.

Useat vastaajat haluavat myös lisätakeita. Niiden mukaan muutoksenhakumekanismiin edellytyksenä on välimiesten riippumattomuus, ja ne ehdottavat, että se voitaisiin esimerkiksi perustaa pysyvänä elimenä, jolla on pysyviä jäseniä.

Mitä tulee muutoksenhaun mahdolliseen ulottuvuuteen, useimmat tätä kysymystä kommentoineista vastaajista katsovat, että sen ei pitäisi kattaa täydellistä uudelleenarviointia (oikeudelliset seikat ja tosiseikat) vaan oikeudellisia perusteita (yksinomaan tai menettelyyn liittyvien seikkojen lisäksi). Useat kansalaisjärjestöt ja kansalaisjärjestöjen kattojärjestöt sekä muutamat elinkeinoelämän järjestöt ja yritykset ovat tätä mieltä.

Kysymys 13. Yleisarvio

Tähän avoimeen kysymykseen saadut yleiset vastaukset on jo yleisiltä osin esitetty tämän jakson alussa. Tarkempia tietoja on liitteissä.

4. ALOJA, JOILLA LISÄTOIMET OVAT TARPEEN

Tässä raportissa esitellään sen julkisen kuulemisen tulokset, joka käsitteli ehdotettua EU:n lähestymistapaa investointisuojusta sekä sijoittajan ja valtion välisestä riitojenratkaisusta käytäviin neuvotteluihin transatlanttisessa kauppa- ja investointikumppanuussopimuksessa. Kuten kuulemista koskevassa ilmoituksessa todettiin, kuulemisen kannalta keskeinen kysymys on se, saavutetaanko TTIP-sopimusta koskevalla ehdotetulla lähestymistavalla, sellaisena kuin se on esitettyinä viiteteksteissä, oikeanlainen tasapaino, joka auttaisi turvaamaan sekä sijoittajien oikeudet että EU:n oikeudet ja valmiudet harjoittaa yleistä etua palvelevaa sääntelyä.

Vastauksissa esitetään laajalti ottaen kolmenlaisia kannanottoja:

- i) TTIP-sopimusta yleisesti vastustavat kannanotot;

- ii) kannanotot, joissa ilmaistaan huolestuminen sijoitussuojan ja sijoittajan ja valtion välisen riitojenratkaisun osalta TTIP-sopimuksessa tai yleisesti; sekä
- iii) kannanotot, joissa esitetään nimenomaisesti näkemyksiä kuulemisessa kartoitetuista kysymyksistä.

TTIP-sopimusta yleisesti vastustavat kannanotot

Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat kannanotot, joissa vastustetaan TTIP-sopimusta yleisesti. TTIP-sopimuksesta järjestämänsä aiemman kuulemisen ja tällä alalla käydyin julkisen keskustelun perusteella komissio on tietoinen TTIP-sopimusta yleisesti koskevista eri sidosryhmien näkemyksistä. Tämä kuuleminen kuitenkin rajoittuu ehdotettuun lähestymistapaan sijoitussuojasta ja sijoittajan ja valtion välisestä riitojenratkaisusta TTIP-sopimuksen osalta. Nämä näkemykset on toki otettu huomioon, mutta tämän kuulemisen tuloksista tehdyssä tarkemmassa arvioinnissa on kuitenkin keskityttävä niihin vastauksiin, jotka koskivat kunkin asetetun kysymyksen kohdalla nimenomaisesti mainittuja näkökohtia.

Sijoittajan ja valtion välistä riitojenratkaisua TTIP-sopimuksessa tai yleisesti vastustavat kannanotot

Toisessa kannanottojen ryhmässä ilmaistaan huolestuminen sijoitussuojasta ja sijoittajan ja valtion välisestä riitojenratkaisusta TTIP-sopimuksessa tai yleisesti. On muistettava, että tämä kuuleminen tapahtuu erityisolosuhteissa, joissa neuvosto on yksimielisesti valtuuttanut komission neuvottelemaan korkeatasoisesta sijoitussuojasta ja sijoittajan ja valtion välisestä riitojenratkaisusta TTIP-sopimuksessa sillä edellytyksellä, että lopullinen tulos vastaa EU:n etuja. Neuvotteluohjeisiin sisältyy näin ollen ehtoja, ja niissä tehdään selväksi, että päätös sijoittajan ja valtion välisen riitojenratkaisun sisällyttämisestä sopimukseen tehdään neuvottelujen loppuvaiheessa.

Tähän toiseen ryhmään kuuluvissa vastauksissa käsitellään näin ollen laajempaa kysymystä kuin mikä oli tämän kuulemisen aiheena. Tähän laajempaan kysymykseen on syytä vastata ottaen huomioon EU:n käynnissä olevat pyrkimykset uudistaa merkittävästi sijoitussuojaa ja sijoittajan ja valtion välistä riitojenratkaisua ja näitä pyrkimyksiä koskeva arviointi.

On huomattava, että eräät huolenaiheet perustuvat sellaisiin sijoittajan ja valtion välisen riitojenratkaisun tapauksiin, joissa ei ole vielä annettu ratkaisua. Näiden tapausten lopputulos ja vaikutukset eivät ole tiedossa. Näin ollen tältä pohjalta tehdyt päätelmät näyttävät olevan ennenaikaisia. Komission yksiköt ovat kuitenkin yhtä mieltä siitä, että näihin tapauksiin luonnostaan liittyvistä sääntelyoikeuteen kohdistuvista riskeistä on käytävä keskustelua.

Lisäksi monissa tapauksissa nämä huolenaiheet perustuvat nykyisten investointisopimusten tai nykyisissä investointisopimuksissa omaksutun lähestymistavan mukaisiin sijoittajan ja valtion välisen riitojenratkaisun menettelyihin. On syytä muistaa, että ehdotettu lähestymistapa sijoitussuojaan ja sijoittajan ja valtion

väliseen riitojenratkaisuun on kehitetty myös sen kokemuksen pohjalta, että välimiesmenettelystä useiden voimassa olevien sopimusten nojalla saadut tulokset ovat joskus olleet kiistanalaiset. EU:lla on käyttäessään Lissabonin sopimuksessa vahvistettua toimivaltaa tilaisuus luoda uudistettu EU:n laajuinen järjestelmä, joka korvaa ja poistaa vähitellen nykyiset jäsenvaltioiden sopimukset⁵. Koska ehdotettu lähestymistapa poikkeaa varsin merkittävästi olemassa olevien sopimusten tekstistä maailmanlaajuisesti, on vaikea tehdä vanhojen tekstien pohjalta lopullisia päätelmiä EU:n ehdotetun lähestymistavan eduista. Erityisesti on huomattava, että ehdotettu lähestymistapa sisältää sääntöjä sijoittajan ja valtion välisen riitojenratkaisun menettelyjen avoimuuden saavuttamiseksi. EU:n sopimuksissa ei näin ollen olisi mahdollista, että sijoittajan ja valtion välisen riitojenratkaisun tuomioistuimet toimisivat salassa tai että sidosryhmät eivät voisi osallistua ja esittää näkemyksiä. Ehdotettu lähestymistapa lievittää myös osaltaan välimiesten toiminnan ja etiikan osalta tunnettua huolta erityisesti siten, että sen myötä on tarkoitus ottaa käyttöön menettelysäännöt ja ennalta määritelty luettelo, josta sijoittajan ja valtion välisen riitojenratkaisun osapuolten on valittava välimiehet. Jälkimmäinen mahdollistaa eturistiriitojen välttämisen etukäteen. Siltä osin kuin on kyse yleistä etua palvelevaan lainsäädäntöön kohdistuvista mahdollisista uhkista, on huomattava, että sijoittajan ja valtion välinen riitojenratkaisu on yksinomaisesti mekanismi, jolla valvotaan sijoitussuojaa koskevien määräysten täytäntöönpanoa. Sijoittajan ja valtion välinen riitojenratkaisu ei ole järjestelmä, joka antaisi sijoittajille oikeuden tarkastella tai muuttaa lainsäädäntöä. Kanteen nostamiseksi sijoittajien on pystyttävä osoittamaan jonkin sijoitussuojaa koskevan normin rikkominen ja tästä ulkomaisen sijoittajan sijoitukselle aiheutuva taloudellinen vahinko. Lisäksi ehdotetun EU:n lähestymistavan tarkoituksena on lievittää huolta, joka liittyy tarpeeseen välttää julkiseen tarkoitukseen tapahtuvan lainsäädännön tai sääntelyn riitauttaminen. Tämä tapahtuu selkeyttämällä sijoitussuojaa koskevia normeja ja pyrkimällä välttämään perusteettomat tulkinnat. Esimerkiksi pakkolunastusta koskevien tarkistettujen määräysten tai ”kohtuullista ja oikeudenmukaista kohtelua” koskevan täsmällisemmän määritelmän nojalla sijoittaja ei voi enää menestyksekkäästi nostaa kannetta sellaista yleisen edun mukaista lainsäädäntöä vastaan, joka pelkäänsä vaikuttaisi sen voittoihin.

Sääntelyoikeuden ja sijoitussuojan välisen tasapainon löytäminen on kuitenkin keskeisellä sijalla tässä kuulemisessa, ja sitä pidetään yhtenä niistä aloista, joilla työskentelyä jatketaan.

Sijoittajien toiminnan osalta ehdotetussa lähestymistavassa suojellaan vain niitä sijoituksia, jotka on tehty kohdemaan sovellettavan lainsäädännön mukaisesti. Tämä merkitsee sitä, että sijoittajien on noudatettava kaikkia kohdemaan lainkäyttöalueella sovellettavia velvoitteita esimerkiksi perusoikeuksien tai työ- tai

⁵ Tässä yhteydessä voidaan viitata myös Euroopan unionin perusoikeuskirjaan ja erityisesti sen 47 artiklaan.

ympäristölainsäädännön osalta. Kohdevaltio voi edelleen määritellä sijoittajiin alueellaan sovellettavat velvoitteet. Yksi ehdotetun lähestymistavan tärkeistä uusista osatekijöistä on lisäksi se, että sijoitussuojaa koskevat määräykset ja kestävä kehitystä koskevat määräykset pitäisi samassa sopimuksessa saada tukemaan toisiaan. Jälkimmäisiin kuuluvat muiden muassa erityiset viittaukset kansainvälisiin työ- tai ympäristösopimukseen tai työ- ja ympäristönsuojelun tason alentamisen kieltäminen sijoitusten houkuttelemiseksi. Lisäksi niihin kuuluu viittauksia nykyisiin kansainvälisiin yritysten yhteiskuntavastuun järjestelyihin, joita sovelletaan suoraan sijoittajien käyttäytymiseen.

Kannanotot, joissa esitetään nimenomaisesti näkemyksiä kuulemisessa kartoitetuista kysymyksistä.

Kolmannen ryhmän muodostavat kannanotot, joissa esitetään nimenomaisesti näkemyksiä kuulemisessa kartoitetuista kysymyksistä. Nämä kannanotot menevät varsin yksityiskohtaiselle tasolle, ja niihin sisältyy hyvin usein erityisiä suosituksia ehdotetun EU:n lähestymistavan osalta. Monissa vastauksissa todetaan, että ehdotettu lähestymistapa on edistysaskel nykyisiin malleihin verrattuna.

Nämä vastaukset näyttävät yleisesti olevan muita kattavampia ja yksityiskohtaisempia, ja ne ovat näin ollen tämän kuulemisen tärkeä tulos. Tiettyjen vastaajaryhmien kannanotot poikkeavat selkeästi toisistaan, mutta myös sellaisia aloja näyttää olevan, joilla vallitsee mahdollinen tai todellinen yksimielisyys, erityisesti mahdollisten parannusten osalta.

Tämä analyysi vahvistaa, että lähtökohtana pohdinnalle EU:n kannasta TTIP-sopimuksessa on viitetekstissä ehdotettu lähestymistapa. Kuuleminen osoittaa kuitenkin myös, että TTIP-sopimuksen osalta on tehtävä lisää työtä. Näissä neuvotteluissa voi tulla esille erityispiirteitä, joiden osalta EU:n kantaa on kehiteltävä lisää. Esimerkkinä voidaan mainita, että EU:n ja Yhdysvaltojen välinen investointisuhde on ylivoimaisesti kattavin ja syvin maailmassa. Nämä olosuhteet on otettava huomioon samoin kuin se, että TTIP-sopimuksella on laajemmat vaikutukset kuin muilla EU:n neuvottelemilla sopimuksilla.

Tältä pohjalta – vaikka muitakin mahdollisia näkökohtia voi ilmetä – lisäparannuksia olisi selvitettävä tarkemmin erityisesti seuraavilla neljällä osa-alueella:

- sääntelyoikeuden suojaaminen;
- välimiesoikeuksien perustaminen ja toiminta;
- kansallisten oikeusjärjestelmien ja sijoittajan ja valtion välisen riitojenratkaisun välinen suhde;
- sijoittajan ja valtion välistä riitojenratkaisua koskevien päätösten tarkistaminen muutoksenhakumekanismeilla.

Komission yksiköt aikovat tämän vuoksi vuoden 2015 ensimmäisellä neljänneksellä kuulla lisää EU:n sidosryhmiä, EU:n jäsenvaltioita ja Euroopan parlamenttia edellä mainituista aiheista osana laajempaa keskustelua investointisuojusta ja sijoittajan ja valtion välisestä riitojenratkaisusta TTIP-sopimuksessa. Komission pitäisi kuulemisen tulosten perusteella pystyä laatimaan konkreettisia ehdotuksia transatlanttisesta kauppaja investointikumppanuudesta käytäviin neuvotteluihin. On muistettava, että tästä kysymyksestä ei parhailleen käydä neuvotteluja. TTIP-neuvottelujen keskeisenä tavoitteena on sellaisen sijoitussuojaa ja sijoittajan ja valtion välistä riitojenratkaisua koskevan uuden lähestymistavan kehittäminen, joka vastaa täysin EU:n etuja ja noudattaa kaikilta osin Euroopan parlamenttiin nähden esitettyä sitoumusta.
